

Építészek, épületábrázolások, építési feliratok

Beke László a művészeti-művészettörténeti köztudatban mint a kortárs művészeti szcéná gondos megfigyelője és dokumentátora, egyben pedig aktív alakítója él – már pályára lépésének kezdetétől, az 1960-as évek végétől. Így jelent meg legutóbb, 2023 nyarán mintegy „fejezetcímként” Balatonfüreden a *Boglár itt és most* című, a magyarországi neoavantgárd ikonikus helyszíne, a balatonboglári kápolna-kiállítóhely bezárásának ötvenedik évfordulóján megrendezett történeti-művészettörténeti kiállításon is.¹

Jobbára csak a középkorral foglalkozók lényegesen kisebb tábora előtt ismert, hogy Beke a magyarországi középkor kutatásához is érdemben járult hozzá. A sodronyománcos ötvösművek általa írt, teljes körű katalógusa² a régi magyarországi művészet *corpus*-sorozatába³ annak késői produktumaként illeszkedő, máig meg nem haladott alapl mű. 1987-ben is egyik szerkesztője volt a Budapesti Történeti Múzeumban rendezett, emlékeztető Zsigmond-kiállítás kétkötetes katalógusának.⁴ Ez irányú tevékenysége egyébként a Művészettörténeti Kutató Csoportban hozzájárult ahhoz, hogy intézeti főnökei sikerrel védjék ki a kortárs művészeti szereplőként ráirányuló veszélyes figyelem megnyilvánulásait.⁵

Mindezek előtt, még egyetemi hallgatóként, részt vett középkort oktató tanára, Marosi Ernő a magyar szakmai könyvpiacra máig csak egy saját bővített második kiadással meghaladott vállalkozásában, az európai középkori művészet legfontosabb írott forrásai magyar nyelvű, értő magyarázatokkal ellátott fordításgyűjteményének munkálataiban.⁶

Azt, hogy az egyes szövegek közül melyeket fordított a tanár, és melyeket tanítványa, ma már sem Beke Lászlótól, sem Marosi Ernőtől nincs módunk megkérdezni, és erősen kétséges, hogy akár kiadói archívumokból, akár személyes hagyatéki anyagokból megtudható lenne-e még. Így aztán azt sem tudom, hogy Hugues Libergier (†1263) építész síremlékének⁷ (1. kép) francia nyelvű majuszkulás köriratát („CIGIT MAISTRE HU[GU]ES LIBERGIER S QVI COMENSA CESTE EGLISE EN LAN DE LINCARNATION MCC ET XXIX LE MARDI DE PAQVES ET TRESPASSA LAN DE LINCARNATION MCCLXIII LE SAMEDI APRES PAQVES. POVR DEV PIEZ POR L[VI]”)⁸ ki fordította ekképpen: „Itt nyugszik Hugues Libergiers mester, aki a megtestesülés 1229. évében, húsvét keddjének napján elkezdte ezt a templomot, és elhunyt a megtestesülés 1263. évében, a húsvét utáni szombaton. Könyörögjete érette Istennél!”⁹ – akár Beke is lehetett.

Hugues Libergiers síremlékének azonban nem csupán a szövege, de az ábrázolása is figyelmet érdemel.

Középkori építészábrázolások

A rendszerint igencsak sematikus épületmodellt tartó, nagyszámú középkori alapító-, építtető- vagy patronusábrázolások mellett – középkori magyarországi példája Hahóton található¹⁰ –, igen ritkán, az építő, a tervező és kivitelező építész is megmutatkozhatott a

1 A Vaszary-villában, kurátor: Mélyi József.

2 BEKE 1980.

3 GARAS 1953; RADOCSAY 1954; GARAS 1955; RADOCSAY 1955; AGGHÁZ 1959; GERSZI 1960; RADOCSAY 1967.

4 Zsigmond 1987.

5 MAROSI 2014. 231.

6 Középkori művészet 1969; Középkori művészet 1997.

7 STEIN 1909. 71–72, kép a 73. oldalon.

8 VÖ. TRUILLET 2009.

9 Középkori művészet 1969. 52.

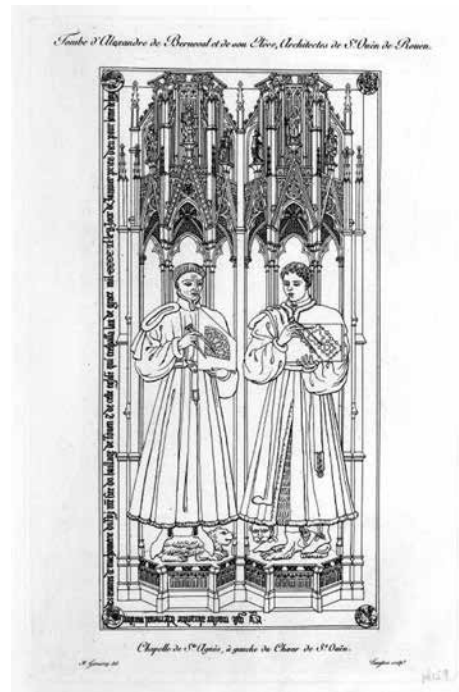
10 Nagy utazás 1994. 12–13 (VÁNDOR László); VÁNDOR 1996. 207, 78. kép; HERVAY 2001. 493, 12. kép; LŐVEI 2001. 76–77, képpel; LŐVEI 2010. 565–566, 1–2. kép; MAROSI 2010. 159–160, 4. kép.

1. Hugues Libergier (†1263) síremléke
Reims, székesegyház
Die Baukunst 1995. 25: 11. kép

2. Heinrich von Sambach (†1382) sírköve
Mühlhausen, Marienkirche
Fotó © Wolfgang Schindler

3. Alexandre de Berneval (†1440) sírlapja
Rouen, Saint-Ouen bencés apátsági templom
Monuments Français 1806. 160.

templommodellt tartó figura típusában.¹¹ Legismertebb példája éppen az említett Hugues Libergier, aki az azóta elpusztult reimsi Saint-Nicaise apátsági templom nyugati homlokzatának és hosszházának építész volt, és aki árkádok építmény alatt álló, vonalrajzos alakként jelenik meg a ma a reimsi székesegyházban őrzött sírkövén, melle előtt kis gótikus templommodellt fogva, lábainál derékszögével és kőemelő fogóval (*Hebezange*), teste előtt mérőléccel.¹² Nem a kézben van, hanem az alak lába mellett áll a kéttornyos épület Heinrich von Sambach (†1382) sírkövén a tübingi Mühlhausenben (2. kép). Az építőmester – a körirat megfogalmazása szerint [...] *her henrich vo(n) sampach buwme(i)ster u(n)ser lib(en) vrowe* – a Marienkirche egyik építési fázisának

kivitelezését vezette, és a templomban is temették el.¹³ A roueni Saint-Ouen bencés apátsági templomának egyik sugarkápolnájában a normandiai *flamboyant* gótika jelentős, Fécamp-ban és Rouenban működő építész, Alexandre de Berneval (†1440) sírlapján a vonalrajzú figura az egyik kezében tartott körzővel a másik kezében tartott lapon a templom déli kereszthajójának rózsaablakát szerkeszti, a balján álló hasonló figura – minden bizonnyal az őt az építőmesteri posztón követő fia, a sírkövet is alighanem elkészíttető Colin – az épület hosszházát és nyugati főkapuját rajzolja (3. kép).¹⁴

A templommodellt tartó *fundatorok* jelentős számú ábrázolása között hasonlóan ritka az építészképmás, mint a késői gótika időszaka előtti, donációs „*fecit-fel-*

¹¹ A tanulmány alább következő, a középkori emlékekre vonatkozó részének kevesebb emlékre kiterjedő, rövidebb, képek nélküli korábbi bemutatásai: LŐVEI 2021a. 399–400; LŐVEI 2021b. I. 273–274.

¹² PANOFKY 1964. 53, 61, fig. 205; BRACHMANN 2011. 77, Abb. 2.

¹³ MAGIRIUS 2002. 130, 343–345. Kat.-Nr. 39, Abb. 111; WÄSS 2006. II. 452–453 (Kat. Nr. 682), 466.

¹⁴ *Monuments Français* 1806. 160; GREENHILL 1976. II. 132, 117/b. tábla; NEAGLEY 1996; a sírkő francia nyelvű szövege Alexandre-t az (angol) király építési munkái mestereként jelöli (Rouen 1419–1449 között angol megszállás alatt állt): „Ci gist maistre Alixandre de Berneval, maistre des Oeuvres de Machonnerie du Roy, notre Sire, du baillage de Rouen et de cette Eglise, qui trespasa l'an de grace mil CCCCL XL le Ve jour de janvier. Priez Dieu pour l'ame de luy” (LICQUET 1840).

4. A strasbourgi székesegyház egykori Mária-kápolnájának mellvédtöredéke
Strasbourg, Musée de l'Œuvre Notre-Dame, ltsz. MOND 92 (1 à 3)
Fotó © Lővei Pál, 2000

iratok” között a kézművesre vagy művészre vonatkozó. Hugues Libergier kvalitásos sírlapja az ábrázolási típus összefüggését tekintve szinte „művészfejedelmeként” jeleníti meg az építész, és Heinrich von Sambach sír- emléke is a gazdag német városi patrícius réteg figurális emlékeihez mérhető. Ehhez képest a strasbourgi székesegyház Goethe dicsőítette építőmestere,¹⁵ Erwin (†1318; Goethénél a megalapozatlan von Steinbach „családnévvel”¹⁶), 1316-ban elhunyt felesége és ugyanott építőmester János fia (†1339) közös, ábrázolás nélküli, csupán tizenhét majuszkulás feliratsorral kitöltött, 1318 és 1339 között készült, 1339-ben a fiú feliratával kiegészített sírtáblája¹⁷ maga az egyszerűség. Nem szabad azonban megfeledkezni arról, hogy Erwin mester a dóm középső nyugati kapuja fölött saját maga helyeztette el az építés 1277-es kezdetét és saját szerepét megörökítő, csak 16–18. századi forrásokból ismert feliratot, hasonlóan a templom 1316-ban emelt, 1682-ben lebontott Mária-kápolnájának mellvédjét egykor díszítő másik feliratához, amelyből azonban három töredék másodlagos beépítésből elő is került (4. kép).¹⁸ Ezek domborúan faragott, kb. 14 cm-es magasságukkal¹⁹ meglehetősen

5. Saint-Denis, Suger apát felszentelési verse az apátsági templom nyugati homlokzatán
Fotó © Lővei Pál, 2000

nagy méretű betűi olyan ritka alkotásokhoz (és személyiségekhez) mérik a strasbourgi építész, mint Saint-Denis apátsági templomának nyugati homlokzatán Suger apát dedikációs verse az 1140. évi felszentelésről (5. kép),²⁰ a passai dóm szentélyén olvasható többsoros, monumentális minuszkulafelirat az épületrész újjáépítésének 1407-es kezdő évszámával és többek között Georg von Hohenlohe püspök és az akkori építőmester (*magister fabricae*), Otto von Layming nevével (6. kép),²¹ továbbá az esztergomi Bakócz-kápolna²² belső (7. kép) és a krakkói Zsigmond-kápolna²³ külső (8. kép) és belső felirata.

Az építész öntudat mindezeket megelőző, ábrázolás nélküli szöveges megjelenésére példa Vilmosnak, a normandiai Caenben a Saint-Étienne-apátság (Abbaye-aux-Hommes) új szentélyét emelő, „a kövek művészetében kiváló”, „új művet alkotó” építésznek két hosszú kváder felületére faragott, ma már múzeumban őrzött, évszám

15 GOETHE 1773/1896. 139–151; magyar fordítása: MAROSI 1976. 250–255.

16 MAROSI 1976. 422 (332. jegyzet).

17 Naumburg 2011. I. 129–130. Kat.-Nr. I.20 (Sabine BENGEL); a felirat: „ANNO DO(MINI) MO CCCO XVI + XII K(A)L(ENDAS) AVG(VS)TI O(BIIT) D(OMI)NA HVSA VXOR MAG(IST)RI ERWINI + ANNO DO(MINI) MO CCCO XVIII + XUI K(A)L(ENDAS) FEBRVARI O(BIIT) MAG(ISTE)R ERWIN(VS) GUBERNATOR FABRICE ECCL(ES)IE ARG(E)NT(INENSIS) T + ANNO D(OMI)NI M CCC XXXVIII XV K(A)L(ENDAS) APRILIS O(BIIT) MAGISTER IOHANNES FILIVS ERWINI MAG(IST)RI OP(E)RIS (H)VI(VS) ECC(LESIE)”; az Erwin mesterre vonatkozó rész már Goethénél is: GOETHE 1773/1896. 139.

18 Naumburg 2011. I. 115–116. Kat.-Nr. I.9 (Marion BAYER).

19 Egy a strasbourginál korábbi építési felirat a párizsi Notre-Dame déli keresztházán ugyan kb. 8,9 méter hosszú, de még csak 8 cm magas betűk alkotják. Készítését Jean de Chelles, az 1245 körül kivetleztet északi keresztház építészé és a déli elkezdője emlékére 1258 után utóda, Pierre de Montreuil kezdeményezhette: BRACHMANN 2011. 76; TENSCHERT 2019 (ismeretért Takács Imrénnek tartozom köszönettel).

20 SUGER 2000. 322, 324; magyarul: Középkori művészet 1969. 145.

21 STEININGER 2006. Nr. 104.

22 BALOGH 1955, a felirat: 69, valamint 70–75, 80–82. kép; a felirat anyagáról és technikai összefüggéseiről: LŐVEI 2004.

23 KOZAKIEWICZ 1978. 19, 22–24, 27. kép.

6. Építési felirat a passauzi székesegyház szentélyén
Fotó © Lővei Pál, 2010

7. Esztergom, a Bakócz-kápolna bronzbetűs feliratának részlete
Fotó © Lővei Pál, 2017

8. Krakkó, a Wawel Zsigmond-kápolnája délről
Fotó © Lővei Pál, 2008

nélküli sírfelirata a 13. századból: „GUILL(EL)M(VS) IACET HIC PETRARV(M) SVMMVVS IN ARTE. ISTE NOW(EM) P(ER)-FECIT OP(VS) DET P(RE)MIA CHRISTVS AMEN”.²⁴ Petrus de Deustambent, a leoni San Isidoro-templom és egy, a sírfeliratában is említett kőhíd építését feltételezhetően 1149 előtt készült sírlapjának szövege dicsőíti.²⁵ A pisai székesegyház építését megkezdő Busketus 1063 táján íródott (de a szakirodalomban található 1000 körüli, illetve 1120–1145 közötti keltezése is!), hosszú sírversében („BVSKETVS IACET HIC [...]”) „a fehérülő márványtemplom nem leli párját”.²⁶ (Az utóbbi két felirat a Marosi-féle gyűjteménybe is bekerült.)

Az Alexandre de Berneval és fia alakjához hasonlóan tervekkel ábrázolt figurák a középkort követő évszázadokból Magyarországon is ismertek: 18. századi festményeken nem ritkák az alaprajzi vagy homlokzati terveket tartó alakok, csak éppen nem építészek, hanem építettő főurak vagy főpapok portréi.²⁷ A középkori kódexek építkezést és kőfaragást megjelenítő minia-

24 Caen, Musée de Normandie; 13. század második fele: FAVREAU-MICHAUD 2002. 48–49. no. 13, fig. 5; 13. század eleje: *Gothique en Normandie* 2008. 175–176. no 60 (Lindy GRANT).

25 *Középkori művészet* 1969. 50.

26 Uo. 49–50; Busketus antik szarkofágot felhasználó, a pisai dóm homlokzatában elhelyezett síremlékéről: FRANZONI 2008. 88, 89, 2. kép; a felirat 1000 körüli datálásával: RAGUSA 1951. 101–102. no. 40; 1120–1145 közötti keltezésével: DIETL 2009. I. 192–194, III. 1235–1238. Kat. Nr. A 484; korai falisíremlék 1130 körülről, jelenlegi elhelyezése a homlokzatban a 12. század második feléből: CLAUSSEN 1985. 269.

27 GARAS 1955. 136, CX. és CXI. tábla.

28 HORLER 1955. 458–460, 417. kép.

9. Budapest I., Szentháromság tér, a Szentháromság-szobor egyik domborműve
Fotó © Lővei Pál, 2009

túráihoz hasonló jelenet, a már álló oszlop oldalán kőtömböket megmunkáló és derékszögélővel ábrázolt kőfaragók csoportjával, az 1713-ban felavatott budai Szentháromság-szobor egyik domborművű jelenetén tűnik fel (9. kép).²⁸

Építészek (ön)reprezentációjának néhány 19–20. századi példája

A historizmus idején a magukat ha nem is „művészfejedelemnek” tartó, de joggal az építészet professzoraiként megjelenítő Steindl Imre és Alpár Ignác épületeikben vagy épületeiken épületmodellekkel jelenítették meg személyüket, előbbi a máriafalvi (Mariasdorf, ma Ausztia) templomban és a Parlamentben, utóbbi a Szabadság téri banképületén (10. kép).²⁹ A Pécsen kívül lényegében ismeretlen ifj. Nendtvich Andor egy 1942–1943-ban emelt lakóház tervezőjeként monumentális homlokzati domborművön tervrajzot tartva örököttette meg magát.³⁰ Fodor Gyula (1871–1942) egyik jellegzetes épületének, a Budapest VIII., Üllői út 14. – Baross u. 11. alatti, két utcára néző Arany Sas-udvarnak a Baross utcai homlokzatán háromtagú családot ábrázoló szoborcsoport férfialakja

29 Részletesebben ld. LŐVEI 2021a. 400–401.

30 LŐVEI 2021a. 401, 3. kép.

10. Budapest V., Szabadság tér 8–9., Osztárk–Magyar Bank székháza (jelenleg Magyar Nemzeti Bank), Alpár Ignác épületmodellre térdelő alakja a Senyei Károly által faragott frízben
Fotó © Lővei Pál, 2021

baljával kupolás, mauzóleumszerű épületmodellt tart³¹ – nem annyira építészábrázolás, mint inkább sajátos építészetallegória lehet.

A késő középkori építészti önreprezentáció csak elvétve – Magyarországon nem is – előforduló formáját jelentő, a felépített épületeket is ábrázoló sírlapok a konkrét épületeket ábrázoló, 19–20. századi építész-

31 FONVÓDI 2021. 80, képe: 14, 77.

32 TÓTH V. 1999. 226: 10/1–4.

11. Hauszmann Alajos síremléke a budapesti Fiumei úti temetőben, részlet a budai várpalota ábrázolásával
Fotó © Lővei Pál, 2013

12. Alpár Ignác síremléke a budapesti Fiumei úti temetőben, részlet a budapesti Vajdahunyadvár ábrázolásával
Fotó © Lővei Pál, 2020

síremlékeknek semmiképpen sem voltak előzményei. A Fiumei úti temető síremlékei közül Hauszmann Alajosé³² (1847–1926) – Hütl Dezső és Vass Viktor műve, 1930 –

13. Zielinszky Szilárd síremléke a budapesti Fiumei úti temetőben, részlet a budapesti szabadsághíd ábrázolásával
Fotó © Lővei Pál, 2021

a budai királyi palotát (11. kép), Alpár Ignácé³³ (1855–1928) – Kottál Henrik és Szege Sándor műve, 1929 – a Tőzsdepalotát, a Vajdahunyadvárat (12. kép) és a Nemzeti Bankot,³⁴ Gerle Lajosé³⁵ (1863–1910) a temető általa tervezett két árkádsorát, Zielinszky Szilárdé³⁶ (1860–1924) – Wälder Gyula és Bory Jenő műve, 1932 – a budapesti szabadsághídot (13. kép) és a Brassó és Fogaras közötti vasút völgyhídját ábrázoló domborműveket hordoz.³⁷ Czigler Győző (1850–1905), a budapesti Műegyetem professzora Dvořák Ede tervezte obeliszkje³⁸ előtt egy precízen szerkesztett jón oszlopfő utal az általa oktatott ókori műépítéstanra. A Kozma utcai temetőben (Budapest X.) Baumhorn Lipót (1860–1932) síremlékének – talán az építész veje, Somogyi György műve³⁹ – felirata felsorolja az építész huszonhárom zsinagógaépületét, oromzatában pedig felhők fölött bukkan elő a szegedi épület kupolája (14. kép).⁴⁰ A műfajnak a végtelenségig vitt változatát a farkasréti zsidó temetőben (Budapest XII.) Vágó László építőművész (1875–1933) Vidor Emil tervei alapján készített, téglatestet formázó, modernista síremléke⁴¹ jelenti, amely enciklopédikusan sorolja a műveket: a „NYARALÓ, CLUBHÁZ, SZÁMOS BUDAPESTI ÉS VIDÉKI BÉRHAZ, GUTENBERG OTTHON, NEMZETI SZALON, TÖBB SZÍNHÁZ ÉPÍTÉSE, VÁROSRENDEZÉSI TERVEK, HŐSÖK TEMPLOMA” feliratok kilenc épületábrázolással társulnak, a „SOK PÁLYADÍJ KITÜNTETÉS” szöveg alatt pedig három érem – az „1898 • M • MÉRNÖK • ÉS • ÉPÍTÉSZEK / NAGYDÍJA”, az

33 TÓTH V. 1999. 279: a jobb oldali árkádsor és az út között.

34 ROZSNYAI 2020. 232; OSZKÓ 2020. 15–16.

35 TÓTH V. 1999. 224: 10/1–68.

36 TÓTH V. 1999. 226: 10/1–1–2.

37 CSÁKI 2020. 389, a művészek meghatározásával. ROSCH 2005a. 38, 25. kép szerint a szobrász Telcs Ede volt.

38 TÓTH V. 1999. 316: 28-díszsor-10; TÓTH E. 2021. 162, 163, 164.

39 CSÁKI 2020. 389.

40 LŐVEI 2020. 384; CSÁKI 2020. 389.

41 BOLLA 2018. 261; LŐVEI 2020. 384–385; Vidor Emil műve, 1935-ben állították fel: GOTTDANK 2022. 269–270.

42 LŐVEI 2000. 35; SZÉKELY 2012. 207, 212–227.

14. Baumhorn Lipót síremléke a budapesti Kozma utcai temetőben
Fotó © Lővei Pál, 2020

15. Vágó László síremléke a budapesti Farkasréti temetőben
Fotó © Lővei Pál, 2009

Olaszország egyesítése ötvenéves jubileumát ünneplő, 1911-es római nemzetközi építészeti-művészeti kiállítás („[...] CNOD ITALIA • CINQVANTENNA[LE] / ESPOZI[ZIONE] / INTERN[AZIONALE] / ROM[A]”),⁴² valamint az 1907. évi „PÉCSI / [OR]SZÁGOS / [KI]ÁLLÍTÁS” egymás által részben takart érmejelvénye – sorakozik (15. kép). (Az ábrázolás hasonlósága miatt jegyzem itt meg, hogy Weiner Samu [1874–1944] – „VEZÉRIGAZGATÓ A MAGYAR MALOMIPAR FELLENDÍTŐJE” – síremlékére a Kozma utcai temetőben egy malomgyár monumentális építészeti együttesét faragták rá.⁴³)

43 Bolla 2017. 278.

44 Az épületről: Boros 2018; URL <http://urbface.com/>

Csoda lenne, ha az építészek művein, magukon a házakon nem lehetne felfedezni épületek ábrázolásait. Azonnal adódik a Budapest VII., Király utca 51. (= Akácfa utca 64.) alatti lakóház⁴⁴ (16. kép) – itt lakott élete végén Beke László. A ház díseit szabadkőműves motívumokként tartják számon. A bejárat előtérben kosárvés záródású tükörben monumentális dombormű látható: egy nő és egy férfi alakja között oltárszerű *mensa* fölött a kupolás salamoni templom, a *mensa* homlokoldalán kerek koszorúban a művészcímer három (2+1) tarpajzsával. A háromkupolás jeruzsálemi templom képzeletbeli

budapest/a-schwarz-berhaz (letöltve 2020. 12. 19.); URL <http://lathatatlan.ovas.hu/index.htm?node=50585> (letöltve 2020. 12. 20.).

16. Budapest VII., Király utca 51., Beke László utolsó lakóhelye
Fotó © Lővei Pál, 2020

17. Budapest VII., Király utca 51., részlet a jeruzsálemi templom ábrázolásával
Fotó © Lővei Pál, 2020

18. Budapest VII., Bethlen Gábor utca 29., Schwarz és Horváth műépítészek építési táblája
Fotó © Lővei Pál, 2021

19. Budapest XI., Karinthy Frigyes út 24., Schwarz és Horváth műépítészek építési táblája
Fotó © Lővei Pál, 2020

képei a homlokzatok rizalitjaiban a negyedik emeleti erkélymellvéden gazdag keretelésű, ovális vakolattükrökben is feltűnnek (17. kép). A Király utcai oldalon a két rizalit, valamint az Akácfa utcai jobb oldali rizalit fölött a tetőtéri műtermekhez tartozó előépítmények ablakzárókövén ovális vakolattükrökben egymásra helyezett, domborművű körző és derékszögű vonalzó látható. A Király utcai homlokzat középtengelyében a harmadik emeleti ablak fölött ívesen kiülő negyedik emeleti erkélymellvéden ovális vakolattükrökben az „ANN° d°MINI /

1911” felirat olvasható. Az ingatlant 1909-ben megvásárló Schwarz (Svarcz/Schwarcz) Jenő építész (1864–1943)⁴⁵ a telekre saját tervei alapján építtette az 1911-ben átadott bérházát. A Király utca felőli tetőtérben egy fotó- és rajztermet is kialakított.

Schwarz Jenő tervezőtársa általában Horváth Antal (1870–?) volt,⁴⁶ ahogy arról több, általuk tervezett ház építési felirata is tanúskodik. A Budapest VII., Bethlen Gábor utca 29. (= Marek József utca 1.) alatti lakóháznak a Bethlen Gábor utcai homlokzata bal szélén, a saroker-

45 BOROS 2018.

46 Uo.

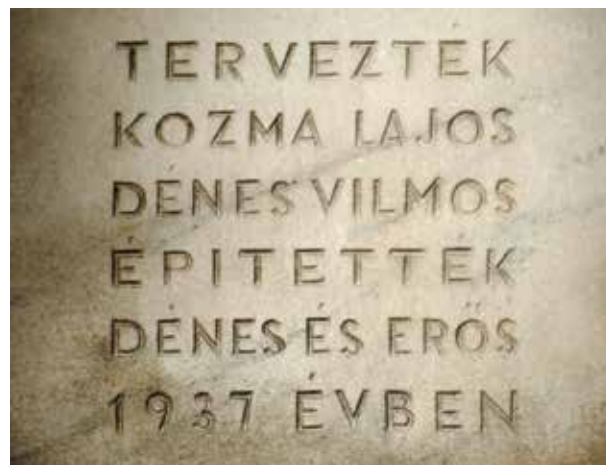
20. Budapest VIII., Mátyás tér 13., Schwarz és Horváth műépítésszek építési táblája
Fotó © Lővei Pál, 2020

21. Budapest V., Régiposta utca 13., Kovács Margit kerámia domborműve, mellette jobbra Kozma Lajos és Dénes Vilmos építési felirata
Fotó © Lővei Pál, 2020

kély alatt a kváderezett felületű földszint vakolatkváderébe mélyítve a „TERVEZTÉK ≡□≡ / SVARCZ ÉS HORVÁTH / ≡□≡ MŰÉPÍTÉSZEK” szöveg olvasható (18. kép). A Budapest XI., Karinthy Frigyes út 24. alatti lakóház kapubeugrójának jobb oldali béléletében a vakolatba illesztett mész-kő táblára vésve az előbbihez ornamentikájában is hasonló, „TERVEZTÉK ≡□≡ / SCHWARZ ÉS HORVÁTH / ≡□≡ MŰÉPÍTÉSZEK / 1914” szöveg található (19. kép). Ehhez hasonlóan az évszámot is tartalmazza a Budapest VIII., Mátyás tér 13. alatti lakóház homlokzatának jobb szélén, a bejáratától jobbra a vakolatra erősített, szalagkeretes műkő táblára vésott „• TERVEZTE • / • SCHWARZ ÉS HORVÁTH • / • MŰÉPÍTÉSZEK • / 19 -- 28. / • ÉPÍTETTE • / • LÁZÁR GÉZA • / • ÉPÍTŐMESTER •” felirat (20. kép).

Beke László pályája elején feleségével, Varga Zsuzsával könyvet írt Kozma Lajosról (1884–1948).⁴⁷ Az építész néhány művén ugyancsak megtalálható a nevét dokumentáló felirat. A Budapest V., Régiposta utca 13. alatti lakóház⁴⁸ homlokzatának jobb szélén, a bejárat és a hozzá kapcsolódó vitrin fölött, a Kovács Margit készítette kerámia dombormű mellett a mész-kő burkolatba vésve a „TERVEZTÉK / KOZMA LAJOS / DÉNES VILMOS / ÉPÍTETTÉK / DÉNES ÉS ERŐS / 1937 ÉVBEN” felirat található (21–22. kép). A Budapest XIII., Nővér (korábban Kilián György) utca 15–17. szám alatti általános iskola⁴⁹ (jelenleg Németh László Gimnázium) előcsarnokának oldalfalain a falra erősített, többször átfestett (fém)betűkkel, baloldalt

22. Budapest V., Régiposta utca 13., Kozma Lajos és Dénes Vilmos építési felirata
Fotó © Lővei Pál, 2020

„AZ ÉPÜLETET TERVEZTE / KOZMA LAJOS / [É]PÍTÉSZMÉRNÖK”, jobboldalt: „ÉPÜLT / AZ 1947 – 1949 ÉVEKBEN” szöveg olvasható (23–24. kép).

A Budapest V., Október 6. utca 19. (= Arany János utca 19.) alatti, Hild József által 1844-ben emelt Boskovitz-háznak a 20. század elején gróf Zichy Ernőné Zichy-címeres építtetői jelzésével (25. kép) hangsúlyozott, emeletráépítéssel bővített és utcai homlokzatain

47 BEKE–VARGA 1968.

48 Uo. 26–27, 37, 44–47. kép; FERKAI 2001. 117–118 (47. sz.).

49 BEKE–VARGA 1968. 29–30, 37, 55–62. kép.

23. Budapest XIII., Nővér (korábban Kilián György) utca 15–17., Kozma Lajos építési felirata
Fotó © Lővei Pál, 2020

24. Budapest XIII., Nővér (korábban Kilián György) utca 15–17., építési felirat az évszámmal
Fotó: Lővei Pál, 2020

25. Budapest V., Október 6. utca 19., Zichy-címer a főhomlokzat középtengelyében a második emeleti ablak fölött
Fotó © Lővei Pál, 2023

26. Budapest V., Október 6. utca 19., a Vajdahunyadvárat ábrázoló dombormű
Fotó © Lővei Pál, 2023

27. Budapest V., Október 6. utca 19., a Vajdahunyadvárat ábrázoló dombormű
Fotó © Lővei Pál, 2023

átstilizált bérházán⁵⁰ a második emeleti ablaksor fölött hat szemöldökdíszben a városligeti Vajdahunyadvára tő felőli, illetve bejárati nézetének ábrázolásai ismétlődnek (26–27. kép).

Épületek, tájak, személyek ábrázolásai díszítik a Budapest XIII., Kresz Géza utca 38. (= Csanády utca 6/a)⁵¹ kapujának mészkőből faragott tábláit. A bélietben a bal és a jobb oldal között váltva, keretelt tükrökben domború betűkkel jelenik meg a felirat. Balra fent: „TERVEZTE /

ÉS / ÉPÍTETTE” (sic!); jobbra fent: „KELLERMAN / LÁSZLÓ / ÉPÍTŐM.”; balra lent: „ÉPÜLT: / AZ / ÚRNAK”; jobbra lent: „1941. / ÉVÉBEN”. A köztes tükrökben feliratokkal jelölve, balra a „HALÁSZ BÁSTYA” (28. kép) és a „FRANKÓI VÁR”, jobbra „ТИХАН” (a hegytetőn látszó apátság előtt a hullámszó Balatonon szélről megdőlt vitorlás), továbbá jelöletlenül a kolozsvári Szent Mihály-templom előtt álló Mátyás-szobor (29. kép). A domborművek a korabeli utazási plakátok és kiállítási dekorációk világát idézik.

⁵⁰ DÉRY 2005. 238–239.

⁵¹ FERKAI 2001. 357 (368. sz.); BOLLA 2018. 125; BOLLA 2019. 155.

28. Budapest XIII., Kresz Géza utca 38., a kapuzat részlete a Halászbástya ábrázolásával
Fotó © Lővei Pál, 2015

29. Budapest XIII., Kresz Géza utca 38., a kapuzat részlete kolozsvári látképpel és az építési évszámmal
Fotó © Lővei Pál, 2015

A nyugat-európai Reimstől a közép-európai, budapesti Király utcáig felvázolt Beke-ív tovább húzható kelet felé. 2024 márciusában Dohában, a Katari Nemzeti Könyvtár Rem Koolhaas tervei szerint emelt, látványos épületének szabad polcain a képzőművészeti részleg kötetei

között bőklászva talált, fél tucatnyit sem elérő magyarországi vonatkozású publikáció közül méretét és tipográfiáját tekintve is kitűnt a Beke László gyűjteményét bemutató, reprezentatív kötet.⁵² Ha elmondhatnám Neki, megelégedésére szolgálna.

⁵² *Imagination* 2014.

Rövidítések

AGGHÁZY 1959

AGGHÁZY Mária: *A barokk szobrászat Magyarországon, I–III.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1959.

BALOGH 1955

BALOGH Jolán: *Az esztergomi Bakócz kápolna.* (Magyar Műemlékek.) Budapest, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, 1955.

BEKE 1980

BEKE László: *Sodronyzománcos ötvösművek.* Budapest, MTA Művészettörténeti Kutató Csoport, 1980.

BEKE–VARGA 1968

BEKE László–VARGA Zsuzsa: *Kozma Lajos.* (Architektúra.) Budapest, Akadémiai Kiadó, 1968.

BOLLA 2017

BOLLA Zoltán: *Magyar art deco építészet, II.* [Budapest,] Ariton Kft., 2017.

BOLLA 2018

BOLLA Zoltán: *Magyar art deco építészet, I.* [Budapest,] Ariton Kft., 2018².

BOLLA 2019

BOLLA Zoltán: *Újlipótváros építésze 1861–1945.* [Budapest,] Ariton Kft., 2019.

BOROS 2018

BOROS Géza: Tervezték Schwarcz és Horváth műépítések. *Art Magazin*, 102. sz., 16. 2018. 1. sz. 54–60.
URL <https://www.artmagazin.hu/articles/archivum/d1d9208ad8c9b6e1f220ae42dace48a5> (letöltve 2024. 02. 19.).

BRACHMANN 2011

Christoph BRACHMANN: Der Architekt des 13. Jahrhunderts – Quellen, Künstlerlob, Grabmäler, Inschriften, Architekturzeichnungen, Labyrinth. In: *Der Naumburger Meister. Bildhauer und Architekt im Europa der Kathedralen.* Ausstellungskatalog. Hg. von Hartmut KROHM–Holger KUNDE. Petersberg, Imhof Verlag, 2011. I. 74–79.

CLAUSSEN 1985

Peter Cornelius CLAUSSEN: Künstlerinschriften. In: *Ornamenta Ecclesiae – Kunst und Künstler der Romanik, I–III.* Ausstellungskatalog. Hg. von Anton LEGNER. Köln, Stadt Köln, 1985. I. 263–276.

CSÁKI 2020

CSÁKI Tamás: [Válasz.] In: Csáki Tamás „Lajta Béla funerális építésze” című doktori (PhD-) értekezésének vitája. *Művészettörténeti Értesítő*, 69. 2020. 388–392.

DÉRY 2005

DÉRY Attila: *Belváros–Lipótváros V. kerület.* (Budapest építészeti topográfiája, 2.) [Budapest,] Terc, 2005.

Die Baukunst 1995

Die Baukunst im Mittelalter. Hg. von Roberto CASSANELLI. Düsseldorf, Patmos, 1995.

DIETL 2009

Albert DIETL: *Die Sprache der Signatur. Die mittelalterlichen Künstlerinschriften Italiens, I–IV.* (Italienische Forschungen des Kunsthistorischen Institutes in Florenz, Max-Planck-Institut, Vierte Folge, Band VI.) Berlin–München, Deutscher Kunstverlag, 2009.

FAVREAU–MICHAUD 2002

Robert FAVREAU–Jean MICHAUD: *Corpus des inscriptions de la France médiévale, 22. Calvados, Eure, Manche, Orne, Seine-Maritime.* Paris, CNRS Editions, 2002.

FERKAI 2001

BRANCZIK Márta et al.: *Pest építésze a két világháború között.* Szerk. FERKAI András. Budapest, Modern Építészettörténeti és Műemlékvédelmi Kht., 2001.

FONYÓDI 2021

FONYÓDI Anita: *Fodor Gyula.* (Az építészet mesterei.) Budapest, Holnap Kiadó, 2021.

FRANZONI 2008

Claudio FRANZONI: *Arcæ marmoreæ: Le antichità nel tempo di Matilde.* In: *Matilde e il tesoro dei Canossa – tra castelli, monasteri e città.* Catalogo della mostra. A cura di Arturo CALZONA. Milano, Silvana Editoriale, 2008. 84–95.

GARAS 1953

GARAS Klára: *Magyarországi festészet a XVII. században.* (Magyarországi barokk festészet, I.) Budapest, Akadémiai Kiadó, 1953.

GARAS 1955

GARAS Klára: *Magyarországi festészet a XVIII. században.* (Magyarországi barokk festészet, II.) Budapest, Akadémiai Kiadó, 1955.

GERSZI 1960

GERSZI Teréz: *A magyar kőrajzolás története a XIX. században.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1960.

GOETHE 1773/1896

Johann Wolfgang von GOETHE: Von deutscher Baukunst. D. M. Ervini a Steinbach. 1773. In: *Goethes Werke.* Hg. im Auftrage der Großherzogin Sophie von Sachsen. 1. Abt. 37. Weimar, Hermann Böhlau Nachfolger, 1896. 139–151.

Gothique en Normandie 2008

Chefs-d'œuvre du Gothique en Normandie. Sculpture et orfèvrerie du XIIIe au XVe siècle. Catalogue d'exposition. Dir. Catherine ARMINJON–Sandrie BERTHELOT. Caen–Toulouse, 5 continents, 2008.

GOTTDANK 2022

GOTTDANK Tibor: *Vidor Emil, a műépítész.* Budapest, Balassi Kiadó, 2022.

GREENHILL 1976

Frank Allen GREENHILL: *Incised Effigial Slabs. A Study of Engraved Stone Monuments in Latin Christendom, c. 1100 to c. 1700,* I–II. London, Faber and Faber, 1976.

HERVAY 2001

HERVAY Ferenc Levente: A bencések és apátságai története a középkori Magyarországon. In: *Paradisum plantavit. Bencés monostorok a középkori Magyarországon.* Kiállítási katalógus. Szerk. TAKÁCS Imre. Pannonhalma, Pannonhalmi Bencés Főapátság, 2001. 461–547.

HORLER 1955

HORLER Miklós et al.: *Budapest műemlékei,* I. (Magyarország műemléki topográfiája, 4.) Budapest, Akadémiai Kiadó, 1955.

Imagination 2014

Imagination / Idea. The Beginning of Hungarian Conceptual Art. The László Beke Collection, 1971. Ed. by Dóra HEGVI–Zsuzsa LÁSZLÓ–Eszter SZAKÁCS. Budapest–Zürich, transit.hu–JRP Ringier, 2014.

KOZAKIEWICZ 1978

Helena KOZAKIEWICZ–Stefan KOZAKIEWICZ: *A reneszánsz Lengyelországban.* Budapest–Varsó, Corvina–Arkady, 1978.

Középkori művészet 1969

A középkori művészet világa. (Európai antológia.) Összeáll. MAROSI Ernő. [Budapest,] Gondolat, 1969.

Középkori művészet 1997

A középkori művészet történetének olvasókönyve XI–XV. század. Összeáll. és részben ford. MAROSI Ernő. Budapest, Balassi Kiadó, 1997.

LICQUET 1840

Théodore LICQUET: *Rouen, Its History and Monuments. A Guide to Strangers.* Rouen, Edward frère, 1840.

LŐVEI 2001

LŐVEI Pál: Középkori sírkövek a történeti Zala megye területén. In: *Zala megye ezer éve. Tanulmánykötet a magyar államalapítás millenniumának tiszteletére.* Főszerk. VÁNDOR László, szerk. KOSTVÁL László. [Zalaegerszeg,] Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2001. 74–82.

Lővei 2004

LŐVEI Pál: „Virtus, es, marmor, scripta”. Vörös márvány és bronzbetű. In: *Maradandóság és változás. Művészettörténeti konferencia Ráckeve,* 2000. Szerk. BODNÁR Szilvia et al. Budapest, MTA Művészettörténeti Kutatóintézet–Képző- és Iparművészeti Lektorátus, 2004. 53–71.

LŐVEI 2010

LŐVEI Pál: „Hahóti Zsuzsanna” és az alapítók emlékezete. In: *„Ez világ, mint egy kert...” Tanulmányok Galavics Géza tiszteletére.* Szerk. BUBRVÁK Orsolya. Budapest, MTA Művészettörténeti Kutatóintézet–Gondolat Kiadó, 2010. 565–576.

LŐVEI 2020

LŐVEI Pál: [Opponensi vélemény]. In: Csáki Tamás „Lajta Béla funerális építészete” című doktori (PhD-) értekezésének vitája. *Művészettörténeti Értesítő,* 69. 2020. 382–387.

LŐVEI 2021a

LŐVEI Pál: Építészek önreprezentációja: címerek, szerszámok, portrék, tervrajzok. In: *Arte et ingenio. Tanulmányok Kovács András hetvenötödik születésnapjára.* Szerk. GÁLFI Emőke–Kovács Zolt–P. Kovács Klára. Kolozsvár–Budapest, Erdélyi Múzeum-Egyesület–Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2021. 391–407.

LŐVEI 2021b

LŐVEI Pál: *Porfír, kő, márvány. Kőanyagok, kőfaragók, kőbe-rakások a középkori Magyarországon, I–II.* (Magyar történelmi emlékek. Értekezések.) Budapest, Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2021.

MAGIRIUS 2002

Magdalene MAGIRIUS: *Figürliche Grabmäler in Sachsen und Thüringen von 1080 bis um 1400.* Esens, Rust, 2002.

MAROSI 1976

Emlék márványból vagy homokkőből. Öt évszázad írásai a művészettörténet történetéből. Válogatta, fordította és az előszót írta: MAROSI Ernő. [Budapest,] Corvina Kiadó, 1976.

MAROSI 2010

Ernő MAROSI: Spätromanische Denkmäler der Stiftermemorie in Ungarn. In: *Čechy jsou plné kostelů / Boemia plena est ecclesiis. Kniha k počtě PhDr. Anežky Merhautové, DrSc.* Ed. Milada STUDNIČKOVÁ. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 152–162.

MAROSI 2014

Ernő MAROSI: László Beke Turns Seventy. *Acta Historiae Artium*, 55. 2014. 229–238.

Monuments Français 1806

Monuments Français inédits pour servir à l'histoire des arts depuis le VIe siècle jusqu'au commencement du XVIIe, I. Publiés par N[icolas] X[avier] WILLEMIN. Paris, N. X. Willemin, 1806.

Nagy utazás 1994

„Nagy utazás...” – Kultúrák határán: Településtörténeti kutatások a Szévíz és Principális völgyében. Kiállítási katalógus. Szerk. VÁNDOR László–SZŐKE Béla Miklós. Zalaegerszeg, Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága, 1994.

Naumburg 2011

Der Naumburger Meister. Bildhauer und Architekt im Europa der Kathedralen, I–II. Ausstellungskatalog. Hg. von Hartmut KROHM–Holger KUNDE. Petersberg, Imhof Verlag, 2011.

NEAGLEY 1996

Linda Elaine NEAGLEY: Berneval, Alexandre de. In: *The Dictionary of Art*. Ed. by Jane TURNER. Oxford, Oxford University Press, 1996. III. 825–826.

Oszkó 2020

Oszkó Ágnes Ivett: *Baumhorn Lipót.* (Az építészet mesterei.) Budapest, Holnap Kiadó, 2020.

PANOFISKY 1964

Erwin PANOFISKY: *Tomb Sculpture. Four Lectures on Its Changing Aspects from Ancient Egypt to Bernini.* New York, Harry N. Abrams, 1964.

RADOCSAY 1954

RADOCSAY Dénes: *A középkori Magyarország falképei.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1954.

RADOCSAY 1955

RADOCSAY Dénes: *A középkori Magyarország táblaképei.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1955.

RADOCSAY 1967

RADOCSAY Dénes: *A középkori Magyarország faszobrai.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

RAGUSA 1951

Isa RAGUSA: *The Re-Use and Public Exhibition of Roman Sarcophagi during the Middle Ages and the Early Renaissance.* Dissertation [Typescript]. New York, New York University, 1951.

ROSCH 2005

ROSCH Gábor: *Alpár Ignác építésze.* Budapest, Enciklopédia Kiadó, 2005.

ROZSNYAI 2020

ROZSNYAI József: *Alpár Ignác.* (Az építészet mesterei.) Budapest, Holnap Kiadó, 2020.

STEIN 1909

Henri STEIN: *Les Architectes des cathédrales gothiques.* (Les Grands Artistes.) Paris, Librairie Renouard–Henri Laurens, [1909?].

STEININGER 2006

Die Inschriften der Stadt Passau bis zum Stadtbrand von 1662. (Die Deutschen Inschriften, 67.) Red. Christine STEININGER. Wiesbaden, Reichert-Verlag, 2006.

SUGER 2000

Abt Suger von Saint-Denis. *Ausgewählte Schriften.* Hg. von Andreas SPEER–Günther BINDING. Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2000.

SZÉKELY 2012

SZÉKELY Miklós: *Az ország tükrői. Magyar építészet és művészet szerepe a nemzeti reprezentációban az Osztrák–Magyar Monarchia korának világhiállításain.* Budapest, CentrArt, 2012.

TENSCHERT 2019

R[uth] TENSCHERT: Cathedral Notre Dame in Paris – the Inscription of the South Transepts Façade: Medieval Relict or 19th Century Recreation? *The International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, 42. 2019. 27th CIPA International Symposium "Documenting the past for a better future", 1–5 September 2019, Ávila, Spain. 1141–1147. <https://doi.org/10.5194/isprs-archives-XLII-2-W15-1141-2019>

TÓTH E. 2021

TÓTH Enikő: *Czigler Győző. (Az építészet mesterei.)* Budapest, Holnap Kiadó, 2021.

TÓTH V. 1999

TÓTH Vilmos: A Kerepesi úti temető II. *Budapesti Negyed*, 7. 1999. 3. SZ. 174–525.

TRUILLET 2009

Jonathan TRUILLET: *Restauration de la pierre tombale d'Hugues Libergier, Cathédrale Notre-Dame de Reims.* [2009] URL [https://archive.wikiwix.com/cache/index2.](https://archive.wikiwix.com/cache/index2.php?url=http%3A%2F%2Fwww.culture.gouv.fr%2Fchampagne-ardenne%2F3documentation%2Fnav2_libergier.html#federation=archive.wikiwix.com&tab=url)

http%3A%2F%2Fwww.culture.gouv.fr%2Fchampagne-ardenne%2F3documentation%2Fnav2_libergier.html#federation=archive.wikiwix.com&tab=url (letöltve 2023. 09. 03.).

VÁNDOR 1996

László VÁNDOR: Archäologische Forschungen in den mittelalterlichen weltlichen und kirchlichen Zentren des Hahót-Buzád-Geschlechts. *Antaeus – Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae*, 23. 1996. 183–217.

WÄSS 2006

Helga WÄSS: *Form und Wahrnehmung mitteldeutscher Gedächtnisskulptur im 14. Jahrhundert. Ein Beitrag zu mittelalterlichen Grabmonumenten, Epithaphen und Kuriosa in Sachsen, Sachsen-Anhalt, Thüringen, Nord-Hessen, Ost-Westfalen und Südniedersachsen*, I–II. Bristol–Berlin, TENEA, 2006.

Zsigmond 1987

Művészet Zsigmond király korában 1387–1437, I–II. Kiállítási katalógus. Szerk. BEKE László–MAROSI Ernő–WEHLI Tünde. Budapest, MTA Művészettörténeti Kutató Csoport, 1987.

Architects, Depictions of Buildings, Architectural Inscriptions

László Beke lives on in the artistic and art historical public consciousness as a studious observer and documenter of the contemporary art scene, and also as one of its active shapers – right from the start of his career at the end of the 1960s. For the most part, it is only the substantially smaller camp of those dealing with the Middle Ages who are aware that Beke also made significant contributions to research into medieval Hungary. For example, he actively participated in the work for the anthology of Hungarian-language translations, complete with explanations, of the main written sources of European medieval art, edited by Ernő Marosi. This volume also included the tombstone inscriptions of a few master builders; following an enumeration of these and a few other

examples and a presentation of their depictions, the study deals with depictions and tomb memorials of architects from nineteenth- and twentieth-century Hungary, architectural inscriptions found on buildings, and a few bas-relief depictions of buildings that can be seen on residential blocks in Hungary. The latter also includes the last home of László Beke, the apartment block at 51 Király Street in Budapest's 7th District, designed by the architect Jenő Schwarz (1864–1943) as his own rental property, which contained his own studio. The facades of this block and the stairwell vestibule are decorated with imaginary depictions of the biblical King Solomon's Temple in Jerusalem, which allude to the architect's links with the freemasons.

TÁRGYSZAVAK

Beke László, középkori építészábrázolások, középkori építészek emlék- és sírfeliratai, 19–20. századi építészábrázolások, 19–20. századi építészek síremlékei, épülethomlokzatok épületábrázolásai, 20. századi építési feliratok, Schwarz/Svarcz/Schwarz Jenő építész (1864–1943)

KEYWORDS

László Beke, medieval depictions of architects, memorial and tombstone inscriptions of medieval architects, nineteenth–twentieth-century depictions of architects, tombstones of nineteenth–twentieth-century architects, depictions of buildings on building facades, twentieth-century architectural inscriptions, the architect Jenő Schwarz/Svarcz/Schwarz (1864–1943)